

Ijtimoiy tarmoqlar: foyda va zarar. (Yoxud yoshlar orasida internetning ta'siri)

Xurramova Farangiz

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Filologiya va tillarni o'qitish(o'zbek tili)

yo'nalishi 3-bosqich talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ijtimoiy tarmoqlarning zamonaviy jamiyatga ta'siri har tomonlama tahlil qilinadi. Unda ijtimoiy tarmoqlarning inson hayotiga ijobiy va salbiy ta'siri, yosh avlod tarbiyasiga ta'siri, an'anaviy madaniyatga bo'lgan ta'siri va siyosiy jarayonlardagi o'rnini haqida so'z boradi. Shuningdek, maqolada ijtimoiy tarmoqlardan samarali foydalanish bo'yicha tavsiyalar ham berilgan. Ijtimoiy tarmoqlarning afzalliklari bilan birga, ularning xavflariga e'tibor qaratish, texnologiyadan ongli ravishda foydalanish zarurligi ta'kidlanadi.

Kirish. Texnologiya rivojlanishi bilan odamlarning kundalik hayoti ham tubdan o'zgardi. Ijtimoiy tarmoqlar — bugungi zamonning eng kuchli kommunikatsiya vositalaridan biri. Ular hayotni osonlashtirishi bilan birga, inson tafakkuriga, jamiyatga va madaniyatga katta ta'sir o'tkazmoqda. Bu maqolada ijtimoiy tarmoqlarning foydali va zararli jihatlari chuqurroq tahlil qilinadi.

Bugunki ilm fan va texnika rivojlanish davrida ijtimoiy tarmoklardan foydalanishning xam urni bor desak mubolaga bulmaydi. Lekin xar narsaning yaxshi va yomon , foydava zarar tamoni bulgani kabi , bu ijtimoiy tormokdan foydalanishning,jamiyatimiz rivoji, ayniksa kelajak avlodni chiroyli tarbiya kilishgafoydasini va manfaati bilan birgalikda,

kelajagimiz bulgan yoshlarimizni , yuldan ozdirishga . ularga soxta goyalardan iborat davomchilarning da'vatlariga aldanib kolishlaridek jamiyatimizga zarar va ziyonlar yetayotgani xam xech birimizga sir emas. [1]

Yaqinda “We Are Social” va “Hootsuite” kompaniyalari “Digital 2021” hisobotini taqdim etishdi. Unda jahon bo'yicha Internet va ijtimoiy tarmoqlar foydalanuvchilari soni qanchaga yetgani haqida ma'lumot berilgan.

Worldometers.com ma'lumotlariga ko'ra, bugungi kunda dunyo aholisi soni 8 mlrd.dan ortiqni tshkil etmoqda [2].Statista.comning ko'rsatishicha, Internetdan foydalanuvchilar soni ayni paytda 5,16 mlrd.ni (bu sayyormizdagi insonlarning 64,4% degani), ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari esa 4,76 mlrd.ni tashkil etmoqda [3].

Kun sayin uslubi o'zgarib borayotgan global ijtimoiy tarmoq tilga ta'siri oqibatida ikki xarakterli tamoyil yuzaga kelmoqda:

Birinchidan, adabiy til me'yorlari bilan solishtirganda, ba'zi til vositalari soddalashib, ba'zilar esa murakkablashib bormoqda . Masalan, hislarni ifodalash ijtimoiy tarmoqlarda ko'pincha smaylik yoki emojilar tarzida beriladi. Ikkinchidan, yozma va og'zaki nutqning qorishuvi va aksincha almashinuvi oqibatida til me'yorlariga putur yetmoqda. Ko'pgina ijtimoiy tarmoqlardagi postlar so'zlashuv yoinki ko'cha tilida yozilganiga guvoh bo'lamiz. Nutqni to'g'ri tuzish uchun tadqiqotchilar quyidagicha fikr bildiradilar:

“Nutqni grammatik jihatdan to'g'ri qurish, ya'ni so'z yasash, so'z o'zgartirish, so'z birikmalari va gaplardagi to'g'ri grammatik bog'lanishlarning buzilishi grammatik xatolar sifatida tan olinadi. Nutqiy xatolar, grammatik xatolardan farqli o'laroq, til birliklarining tarkibi yoki tuzilishida emas, balki ularni qo'llashda, aniqroq aytganda, ko'proq to'g'ri tuzilgan so'z va so'z birikmalarini noto'g'ri, noo'rin, nojo'ya qo'llashda kuzatiladi”[4].

Ijtimoiy tarmoqlarning foydali jihatlari:Tezkor va qulay muloqot.

Ijtimoiy tarmoqlar odamlar o‘rtasidagi masofani yo‘qotib, istalgan joydan va istalgan vaqtda bog‘lanish imkonini beradi. Ular nafaqat shaxsiy suhbatlar, balki biznes, ta’lim va boshqa sohalaridagi aloqa uchun ham muhim vositaga aylangan;

Ta’lim va kasbiy rivojlanish imkoniyatlari.

Ko‘plab onlayn platformalar, jumladan, YouTube, Telegram, Coursera, Udemy kabi saytlar turli fanlar bo‘yicha bepul yoki pullik darsliklar taklif qiladi. Ijtimoiy tarmoqlarda kasbiy rivojlanish uchun maxsus guruhlar va jamoalar mavjud;

Biznes va tadbirkorlik imkoniyatlari.

Bugungi kunda ijtimoiy tarmoqlar — marketingning eng muhim vositalaridan biri. Reklama, brend targ‘iboti, mijozlar bilan aloqa qilish, onlayn savdo kabi jarayonlar aynan shu platformalar orqali amalga oshirilmoqda. Instagram, TikTok va Facebook orqali minglab tadbirkorlar o‘z mahsulotlarini reklama qilmoqda;

Dunyo yangiliklaridan xabardor bo‘lish.

Odamlar an’anaviy ommaviy axborot vositalariga bog‘lanib qolmay, ijtimoiy tarmoqlarda real vaqtda yangiliklarni kuzatish imkoniyatiga ega bo‘ldilar. Twitter, Facebook va Telegram kabi platformalar yangiliklar tarqalishining eng tezkor vositalaridan biri hisoblanadi;

Madaniy va ijodiy rivojlanish.

Ijtimoiy tarmoqlar orqali odamlar o‘z san’at asarlarini, she’rlarini yoki musiqalarini keng auditoriyaga taqdim etishlari mumkin. TikTok va Instagram kabi platformalar yosh ijodkorlar uchun katta imkoniyat yaratmoqda.

Ijtimoiy tarmoqlarning zararli jihatlari: Vaqtni samarasiz sarflash va qaramlik.

Ko‘pchilik foydalanuvchilar ijtimoiy tarmoqlarda uzoq vaqt o‘tkazib, kundalik ishlariga yetarlicha e’tibor qaratmaydi. Psixologlarning fikricha, haddan tashqari

internetga bog'lanish insonning diqqat-e'tiborini pasaytiradi va hayot sifatini yomonlashtiradi;

Soxta axborot va manipulyatsiya.

Ijtimoiy tarmoqlarda tez-tez yolg'on yangiliklar tarqaladi. Bunday axborotlar odamlarning noto'g'ri qaror qabul qilishiga yoki shaxsiy hayotiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin;

Ruhiy salomatlikka ta'siri.

Ijtimoiy tarmoqlarda mukammal hayot tarzini aks ettiruvchi kontentlar ko'p uchraydi. Bu esa ayrim odamlarni o'z hayotidan norozi qilishga, depressiya yoki o'zini past baholashga olib kelishi mumkin. Ayniqsa, yoshlar orasida ushbu muammo keng tarqalgan;

Maxfiylik va shaxsiy ma'lumotlarning xavfsizligi.

Ijtimoiy tarmoqlarda shaxsiy ma'lumotlarni noto'g'ri boshqarish kiberjinoyatlarga olib kelishi mumkin. Hackerlar shaxsiy ma'lumotlarni o'g'irlash yoki firibgarlik yo'li bilan pul ishlash uchun ijtimoiy tarmoqlardan foydalanadi;

Real hayotdagi muloqotga salbiy ta'siri.

Ko'pchilik ijtimoiy tarmoqlarga haddan tashqari bog'lanib qolganligi sababli, yuzma-yuz muloqot qilish qobiliyatini yo'qotmoqda. Bu esa oilaviy va do'stlik munosabatlarining zaiflashishiga olib kelishi mumkin.

Ijtimoiy tarmoqlardan samarali foydalanish bo'yicha tavsiyalar.

Ijtimoiy tarmoqlar salbiy oqibatlarga olib kelmasligi uchun ulardan oqilona foydalanish kerak. Quyidagi tavsiyalar foydali bo'lishi mumkin:

1. Vaqtni to'g'ri boshqarish – Har kuni ma'lum vaqt ajratish va chegaradan chiqmaslik kerak.

2. Ish va o'qish jarayonida ijtimoiy tarmoqlardan uzoqroq bo'lish – Ish vaqtida yoki dars paytida ularni minimal darajada ishlatish.
3. Axborot manbalarini tekshirish – Yolg'on va noto'g'ri ma'lumotlardan saqlanish uchun ishonchli manbalardan foydalanish.
4. Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish – Maxfiy ma'lumotlarni begonalarga oshkor qilmaslik va xavfsizlik choralarini ko'rish.
5. Real hayotdagi muloqotni unutmaslik – Oila, do'stlar va jamiyat bilan jonli muloqotni ustun qo'yish.

Xulosa

Ijtimoiy tarmoqlar bugungi zamonning muhim vositasi bo'lib, ularning foydali va zararli jihatlari mavjud. Muhimi, ulardan foydalanishda muvozanat saqlash, shaxsiy rivojlanishga e'tibor qaratish va jamiyatga foydali bo'lishdir. Texnologiya bizni boshqarmasligi, aksincha, biz texnologiyani o'zimizga xizmat qildirishimiz kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. «Zamonaviy dunyoda ijtimoiy fanlar: nazariy va amaliy izlanishlar» nomli ilmiy, masofaviy, onlayn konferensiya
2. <https://www.worldometers.info/world-population/>
3. <https://www.statista.com/statistics/617136/digital-population-worldwide/>
4. Тешабаева Д.М, Бакиева Г.Х, Исраил М.И, Тошмухамедова Л.И, Нуритдинова М.Ч Журналистика. III жилд. Медиалингвистика ва тахрир. – Т.: O'zbekiston, 2019